CÉ NA RUDAÍ ATÁ FAOIN DOIRTEAL?

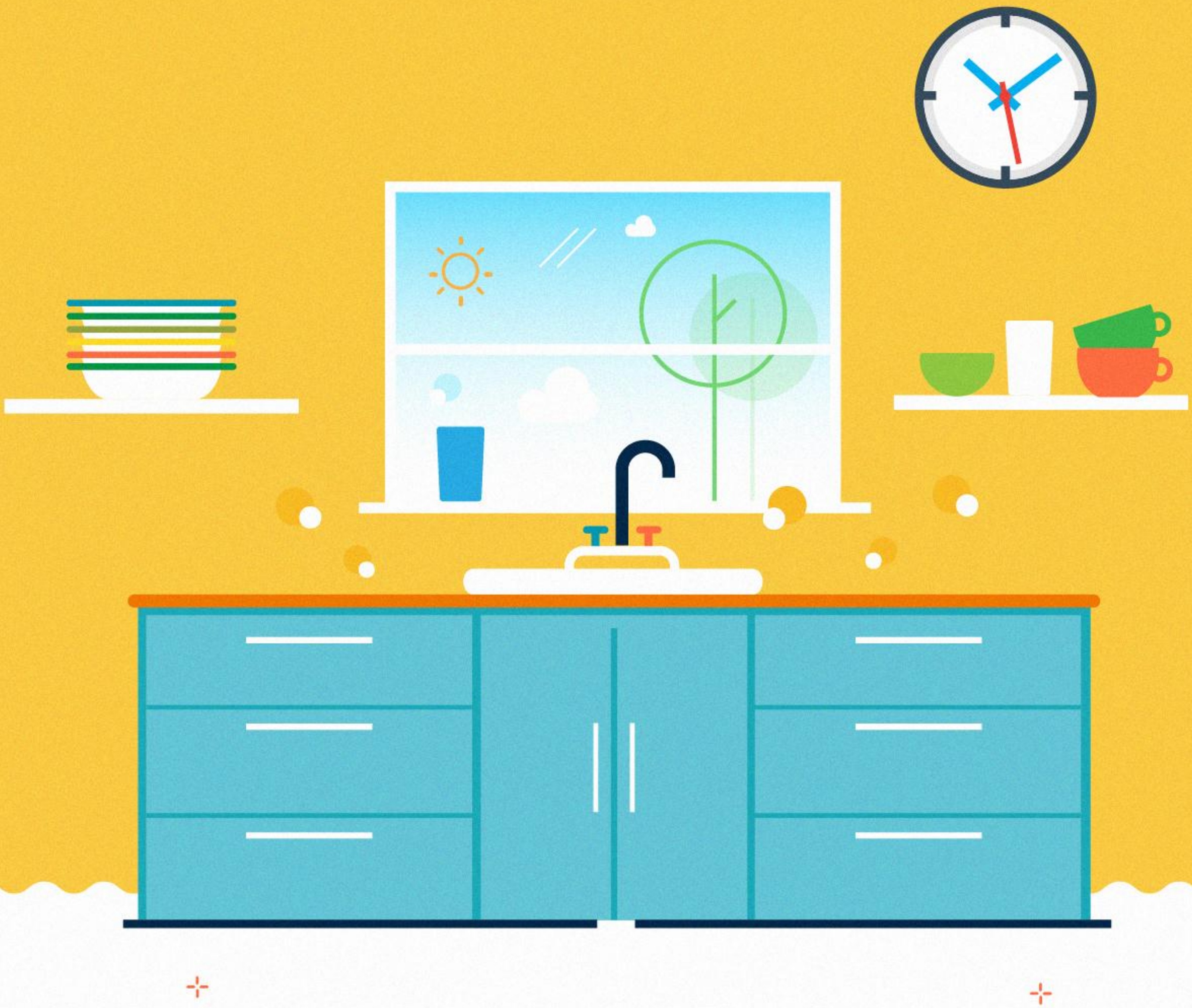

Treoirlínte do mhúinteoirí

© An tÚdarás Sláinte agus Sábháilteachta

An tÚdarás Sláinte agus Sábháilteachta
Health and Safety Authority

CÉ NA RUDAÍ ATÁ FAOIN DOIRTEAL?

Treoirlínte do mhúinteoirí

STRUCHTÚR CEACHTA

CÉ NA RUDAÍ ATÁ FAOIN DOIRTEAL?

Léiríonn an t-ábhar sa chur i láthair seo dar teideal 'Faoin Doirteal' na dainséir fhéideartha a bhaineann le ceimiceáin sa bhaile, an chuma atá orthu, na rudaí a dhéantar leo, mar a chuirtear an dainséar in iúl agus cé chomh tábhachtach is atá sé ceimiceáin dhainséaracha a choinneáil amach ó pháistí. Tá aidhmeanna agus cuspóirí an chur i láthair seo ag teacht le riachtanais an churaclaim OSPS do rang a haon agus a dó maidir le ceimiceáin. Cé go bhfuil na Treoirlínte dírithe ar rang a haon agus a dó, is féidir iad a chur in oiriúint do gach leibhéal ranga agus cloíonn siad le cuspóirí an Churaclaim OSPS ag gach leibhéal.
Tar éis an cheachta seo, ba cheart go dtuigfeadh na páistí:

- Céard atá i gceist le ceimiceáin tí
- Cén chuma atá ar cheimiceáin tí
- Cé na dainséir a bhaineann leo
- Conas a chuirtear an dainséar a bhaineann leis na ceimiceáin in iúl, agus
- Gur cheart fanacht amach uathu

ACMHAINNÍ

- Cur i láthair 'Faoin Doirteal'
- Páipéar
- Uirlisí scríbhneoireachta agus dathadóireachta
- Soithí folmha glana ceimiceán ón mbaile

RÉAMHRÁ

Tabhair tús eolais ar shábháilteacht ceimiceán do na páistí. Déan ceangal idir an t-ábhar seo agus an t-eolas atá acu cheana féin ar cheimiceáin tí. Pléigh na rudaí a dhéantar le ceimiceáin sa bhaile agus cén áit a mbeidís á stóráil.

AN PHRÍOMHGHNÍOMHAÍOCHT

1

Cé na rudaí atá faoin doirteal?
Léiríonn an cur i láthair seo prios faoin doirteal is gnách a bheith i gcistin, seomra fóntais nó seomra folctha. Cé na rudaí a fuair tú faoin doirteal? Iarr ar an rang plé a dhéanamh ar na rudaí a mbeidís ag súil leo a bheith faoin doirteal.

2

Ceimiceáin tí
Tá íomhánna de tháirgí gnáthcheimiceáin tí ar taispeáint. Iarr ar an rang na táirgí seo a phlé agus an obair thábhachtach a dhéantar leo ar fud an tí a thaifead. Cé na nithe eile a mbeidís ag súil lena bhfáil faoin doirteal? B'fhéidir go bhféadfadh an rang íomhánna a tharraingt de na táirgí. D'fhéadfaí na tascanna seo a dhéanamh i ndíseanna nó i ngrúpaí beaga.

3

Céard a fheiceann tú?
Tá íomhánna de ghnáth-tháirgí tí ó dhearcadh páiste bhig ar taispeáint. Ní fheiceann siad dainséar féideartha ar bith, ach prios lán de chruthanna, dathanna agus bolaithe iontacha. Mar shampla, d'fhéadfadh cuma milseáin a bheith ar chapsúil níocháin, agus d'fhéadfadh cuma bréagáin a bheith ar tháirgí ceimiceacha eile, mar a taispeánadh san fheachtas fógraí ón Ísiltír ina bhfuil físeán (féach na hacmhainní breise).

HSA
An tÚdarás Sláinte agus Sábháilteachta
Health and Safety Authority

© An tÚdarás Sláinte agus Sábháilteachta

CÉ NA RUDAÍ ATÁ FAOIN DOIRTEAL?

Treoirlínte do mhúinteoirí

GNÍOMHAÍOCHTAÍ LEANTACHA MOLTA

4

Cén chuma atá ar cheimiceáin?

Déan iniúchadh leis an rang ar na cineálacha difriúla soithí, cruthanna agus dathanna go léir a bhaineann le gnáth-tháirgí ceimiceacha tí. Tabhair isteach soithí glana folmha agus lig don rang an chuma atá orthu a fheiceáil. Agus iad ag obair ina mbeirteanna, **déan seicliosta** a thabharfar do thuismitheoirí/caomhnóirí le cabhrú leo seiceáil an mbíonn táirgí ceimiceacha á n-úsáid agus á stóráil go sábháilte.

5

Cá háit ar féidir leat ceimiceáin a fháil?

Déan iniúchadh leis an rang ar na háiteanna eile sa bhaile a mbeidís ag súil le ceimiceáin a bheith iontu, iarr ar an rang machnamh a dhéanamh ar na cineálacha táirgí ceimiceacha a stóráiltear sa gharáiste, sa bhothán gairdín nó sa seomra fóntais.

6

Cén úsáid a bhaintear as ceimiceáin?

Pléigh na rudaí a dhéantar le táirgí ceimiceacha tí, cé na tascanna tábhachtacha a dhéantar leis na táirgí seo ar fud an tí - glanadh, frídíní a mharú, péinteáil, rudaí a dheisiú, fiailí a mharú.

7

Cén fáth a bhfuil ceimiceáin dainséarach?

D'fhéadfadh ceimiceáin a bheith dainséarach toisc go mbíonn siad ina gcúis le tinte, go ndónn siad craiceann agus súile nó go gcuireann siad tochas iontu. D'fhéadfadh ceimiceáin áirithe tinneas nó tinneas cinn a chur ort. Ní mór a bheith cúramach nuair a bhíonn ceimiceáin agus na soithí ina mbíonn siad á ndiúscairt, ós rud é gur féidir leo dochar a dhéanamh don chomhshaol.

8

Cén chaoi a bhfuil a fhios agat go bhfuil ceimiceáin dainséarach?

Bíonn lipéad ar chúl bhuidéil na gceimiceán dainséarach go léir, ar a mbíonn diama(i)nt agus imlíne dhearg thart timpeall air. Tá sé tábhachtach go dtuigfidh an rang gur cheart dóibh fanacht amach ó tháirgí ar bith a fheiceann siad a bhfuil na diamaint seo ar a lipéid agus nár cheart dóibh lámh a leagan orthu riamh gan duine fásta a bheith ina bhfeighil.

9

Mar a bhítear sábháilte i leith ceimiceán

Cinntigh go dtuigeann an rang cé chomh tábhachtach is atá sé fanacht amach ó cheimiceáin a bhfuil lipéid orthu ar a bhfuil picteagraim dhiamaint le himlíne dhearg. Ba cheart iad a stóráil i bprios atá faoi ghlas, amach ó dheartháireacha agus deirfiúracha níos óige agus iad fágtha sa soitheach bunaidh i gcónaí, go háirithe capsúil leacht níocháin a úsáidtear chun éadaí a ní. **Cruthaigh póstaer sábháilteachta** faoi shábháilteacht maidir le ceimiceáin.

Comhtháthú Curaclaim

Ar na féidearthachtaí atá ann le haghaidh comhtháthú curaclaim tá:

a) Amharcealaín (Dear Póstaer, Déan Líníocht: ábhar neamhbheo: buidéil agus soithí a tharraingt)
b) Béarla (Teanga Bhéil: Forbairt Stór Focal, Caint agus Plé, Cur Síos ar Rudaí, Tuairimí a Chur in Iúl/Léitheoireacht: Lipéid/Scríbhneoireacht: liosta de na rudaí a d'fhéadfaí a fháil sa gharáiste, sa bhothán gairdín, sa chistin, sa seomra fóntais, ar scoil srl.; Tráth na gceist a chruthú; Seicliosta sábháilteachta a dhearadh srl.; Ceacht a chruthú do pháistí níos óige)
c) Drámaíocht: (Rólghlacadh/ Dráma Drámatúil); Eolaíocht (Aicmiú, Ábhair agus Feasacht/Cúram Comhshaoil)
d) Mata: Lipéid a mheaitseáil le soithí; Tacair shoithí a dhéanamh de cheimiceáin shábháilte agus dhainséaracha/ceimiceáin agus neamhcheimiceáin

© An tÚdarás Sláinte agus Sábháilteachta

HSA
An tÚdarás Sláinte agus Sábháilteachta
Health and Safety Authority

CÉ NA RUDAÍ ATÁ FAOIN DOIRTEAL?

Treoirlínte do mhúinteoirí

NAISC CHURACLAIM

Tá an t-ábhar ar a ndéantar iniúchadh sa chur i láthair seo dar teideal 'Faoin Doirteal' ag teacht go díreach leis na codanna seo a leanas de Churaclam Bunscolaíochta na hÉireann:

Leibhéal Ranga: Rang a hAon agus a Dó
Réimse Ábhair: OSPS/SPHE (Oideachas Sóisialta, Pearsanta agus Sláinte)
Snáithe: Mé Féin
Aonad Snáithe: Sábháilteacht agus Cosaint

Is féidir an t-ábhar a chur in oiriúint do gach leibhéal ranga chomh maith agus cloíonn sé le cuspóirí an Churaclaim OSPC ag gach leibhéal.

Sábháilteacht phearsanta:

Ba cheart an páiste a chumasú le:

- cásanna ina mbraitheann páistí sábháilte agus iad siúd ina bhféadfadh a sábháilteacht a bheith i mbaol *agus iad ag teacht i dteagmháil le substaintí dainséaracha nó aineoil* a aithint agus a iniúchadh
- straitéisí oiriúnacha a phlé agus a chleachtadh le déileáil leis na cásanna seo *a fhios a bheith aige/aici conas cabhair a lorg, cloí le rialacha atá ceaptha ag daoine eile, agus daoine atá freagrach as é/í a choinneáil sábháilte a aithint.*

Cúrsaí sábháilteachta:

Ba cheart an páiste a chumasú le:

- bheith eolach ar agus tuiscint a bheith aige/aici ar an ngá atá le cloí le rialacha sábháilteachta a bhaineann leis an scoil, sa bhaile, ar an bhfeirm, in uisce, dá s(h)ábháilteacht féin agus sábháilteacht daoine eile
- áiteanna ina bhfuil sé sábháilte a bheith ag súgradh a aithint agus tuiscint a fháil ar an tábhacht atá le bheith á (h)iompar féin go freagrach agus go cothrom nuair a bhíonn sé/sí ag súgradh
- aithint conas a d'fhéadfadh timpistí tarlú agus céard is féidir a dhéanamh chun iad a chosc
- idirdhealú a dhéanamh idir na substaintí atá sa bhaile nó ar scoil atá sábháilte agus iad siúd atá dainséarach agus cead a iarraidh sula ndéanann sé/sí iad a iniúchadh *leasacháin, alcól, glantaigh.*

Leibhéal Ranga: Rang a hAon agus a Dó
Réimse Ábhair: OSPS/SPHE (Oideachas Sóisialta, Pearsanta agus Sláinte)
Snáithe: Mise agus an Domhan Mórthimpeall Orm
Aonad Snáithe: Saoránacht a Fhorbairt

Cúram comhshaoil:

Ba cheart an páiste a chumasú le:

- léirthuiscint a bheith aige/aici don chomhshaol agus a fhios a bheith aige/aici go bhfuil freagracht ar an bpobal agus ar an duine aonair as aire a thabhairt don chomhshaol agus é a chosaint.

© An tÚdarás Sláinte agus Sábháilteachta

HSA
An tÚdarás Sláinte agus Sábháilteachta
Health and Safety Authority

CÉ NA RUDAÍ ATÁ FAOIN DOIRTEAL?

Treoirlínte do mhúinteoirí

ACMHAINNÍ SA BHREIS

Acmhainní breise:

- Tá naisc físeáin curtha ar fáil sa rannán seo le feachtais a úsáideadh chun aird a dhíriú ar an tábhacht atá le lipéad táirge cheimicigh a léamh. Tacóidh sé seo leis an bhfoghlaim chomh maith le hathnuachan a dhéanamh uirthi. Chomh maith leis sin, tá na hacmhainní thíos ar fáil le bheith á n-úsáid.

Don seomra ranga:

- **Póstaer** ón bhfeachtas 'readtheback' leis an gceacht a chur i gcuimhne do pháistí
- **Cártaí** ar a bhfuil diamaint le bheith curtha i gcló agus lannaithe sa rang. D'fhéadfaidís seo cabhrú le tuiscint a fháil ar an gcuma atá ar na guaiseacha (Pointe 8 thuas). Tabhair isteach soithí folmha glana glantach agus táirgí glantacháin agus tabhair ar an rang na picteagraim a mheaitseáil leis na táirgí chun a gcuid foghlama agus a dtuiscint a dhaingniú arís.

- **Sa bhaile:**
  Is féidir an **nóta eolais** ar an tábhacht atá leis an méid atá ar a chúl a léamh a chur i gcló agus a thabhairt abhaile do na tuismitheoirí/caomhnóirí, nó bheith curtha ar taispeáint sa scoil, ar shuíomh gréasáin, leathanach ar Facebook nó ar bhlag.

PRÍOMHSTÓR FOCAL

- Ceimiceán
- Guais
- Lipéad
- Picteagram
- Dainséar

DUL SIAR

Sna laethanta tar éis an cheachta, iarr ar an rang a gcuid foghlama agus a dtuiscint ar shábháilteacht ceimiceán a athnuachan - An bhfaca siad ceimiceáin ar bith a bhfuil diamaint ar a lipéid sa bhaile? Ar thaispeáin siad an nóta eolais dá dtuismitheoirí? An dtuigeann siad nár cheart dóibh lámh a leagan ar cheimiceáin riamh gan duine fásta a bheith ina bhfeighil nó gan cead a bheith acu ó dhuine fásta?

HSA
An tÚdarás Sláinte agus Sábháilteachta
Health and Safety Authority

© An tÚdarás Sláinte agus Sábháilteachta